

LOBOGÓ JUN 21
1961

244 „A férfi, aki harcolt, amikor mások megbújtak...”

A férfi, akinek emléktáblája a róla elnevezett út, és a Népköztársaság útja sarkán álló házat élkíti, most lenne 75 éves. Nem egész hat évtizednyi életével azt példázta, hogy a polgári sorból is el lehet jutni a kommunisták politikájának támogatásáig. Sőt, nem is egyszerűen polgári sorról van szó, hisz Bajcsy Zsilinszky Endre sokkal messzebből indult el. Politikai pályafutását szenvedélyes sovíniszta, fajvédő irányú publicistikaként kezdte, s csak életének utolsó éveiben, a II. világháború és az azt megelőző időszak eseményeinek hatására jutott el a nemzeti ellenállási mozgalomhoz. De eljutott. Rádöbbsent, hogy az uralkodó osztály politikája, a németeknek való behódolás pusztulásba sodorja az országot, s ebből csak egy kiút van, az, amín a kommunisták is járnak. Gondolatainak tisztázódását végig lehet kísérni parlamenti beszédein, cikkein, s nem utolsó sorban tettein.

1941-ben megjelent könyvében a délszlávokkal való meg egyezésről írt, a parlamentben pedig kijelentette:

— Nem vagyunk német protektorátus és nem is leszünk.

A Népszava emlékezetes karácsonyi számának cikkében a

kossuthi fegyveres szabadságharc emlékét idézte.

Munkálkodott a függetlenségi mozgalom legális szervében, a Magyar Történelmi Emlékbizottságban. Az 1942. március 15-i tüntetés alkalmával ő is koszorút helyezett el a Petőfi-szobor talapzatára.

Mussolini bukása után memorandummal fordult a kormányhoz: „Magyarországnak minden... erejével szembe kell szállnia egy esetleges német megszállás kísérletével...”

Ez azonban nem következett be. Ellenkezőleg.

Hajnali támadás

Magyarország német megszállásának napján, 1944. március 19-én hajnali három óra körül Gestapo-gépkocsi állt meg a lakása előtt. Dörömbölésükre, kiabálásukra az ajtó zárva maradt. Ekkor géppisztollyal lőtték körül a németek a zárat, ám benn Bajcsy Zsilinszky revolverrel fogadta őket. Több sebből vérzett már, amikor elfogytak a töltényei, s a németek elfoghatták. Véres pizsamában cipelték le a félholtra vert sebesültet és úgy dobták be az autóbó. Bánásmódjukra jellemző, hogy a súlyos sebesült — akit a nagy vérveszte-

ség alaposan legyengített — csak napok múltán juthatott orvosi kezeléshez.

Október 14-én, a nyilas puccs előestéjén kiszabadult és illegális fellegítésbe vonult. Az ellenállás polgári szárnyának vezetője november végén a kommunisták

kezdeményezésére megalakult Magyar Nemzeti Felkelés Felszabadító Bizottságának elnöke lett. A felkelés katonai vezérkarának rajta kívül Kiss János altábornagy, Tarcsay Vilmos és Nagy Jenő vezérkari tisztek voltak a tagjai. Tervük az volt, hogy a főváros egyik fontos útvonalán átvágják magukat a szovjet csapatokhoz, utat nyitnak a Vörös Hadsereg számára a Dunáig, majd hátba támadják a városba zárt németeket, s így akadályozzák meg Budapest tönkretételét. Sikerülhetett volna a terv? Nem tudni. Még megkísérlésére sem kerülhetett sor. Árulás történt.

A fűvészkerti házat, ahol Bajcsy Zsilinszky egyik barátja lakásán rejtőzött, kerékpáros csendőrszakasz vette körül. Zsilinszky az éjjeli szekrényen levő pisztolyához kapott, de már késő volt.

Egy emlékezetes népbírósági tárgyalás

Az 1946-ban halálra ítélt Radó Endre csendőrszázados, népbírósági tárgyalásán bevallotta, hogy egy Mikulics nevű százados közölte vele: Bajcsy Zsilinszkyék ellenállási mozgalmat

szerveznek. Radó az árulótól tudta meg a vezetők tartózkodási helyét, s lefogta őket.

A tárgyaláson Zsilinszky özvegye elmondta, hogy a Margitkörüti fogházba szállították a foglyokat.

— Állati üvöltést hallottam — emlékezett vissza — és azoknak, akik kijöttek a valatoló szobából, nem volt emberi formájuk, nem tudtak lábra állni.

Férjére így emlékezett vissza az özvegy:

— Összevissza verték, villanyozták, sohasem felejttem el azt a látványt. Kijelentette szegény: „Még a németek sem bántak így velem.”... A kínzásokat vezető Radó ezt mondta nekem: „Olyan disznóságot csinált a maga ura, hogy halál jár érte... Ha Zsilinszky megússza — jelentette ki ugyanakkor Radó —, a bíróság fog lógni. Ezt én garantálom.”

A rögtönítélő tárgyalásra december 6-án került sor. A foglyok bátran viselkedtek. Zsilinszky dacosan kiáltotta oda bírónak:

— Az az út a helyes, amelyen mi járunk!

Mivel ő képviselő volt, s a mentelmi jog védte, nem végezték ki a katontisztekkel együtt. A felszabadítók elől menekülő hadbíró magával vitte Sopronkőhidára. Ott december 23-án újra bíróság elé állították. A sok kínzás sem törte meg. Bátran vállalta tettének következményeit:

— Amit mi tettünk, az az igazi hazafiasság... Ki kell úzni hazánk földjéről a német hordákat!

A nyilasok ezután már nem haboztak. Halálra ítélték és karácsony reggelén részeg fasiszta suhancok felakasztották.

A kommunisták lapja, a Szabad Nép így búcsúztatta: „Olyan férfit temetünk, aki harcolt, amikor mások megbújtak. Szükségképpen megtalálta a munkássághoz az utat, mert szerette nemzetét. Ugyanazért halt meg, mint a mi vértanúink, a magyar szabadsáért, a magyar népért.”

Mann Miklós

(Foto: Szilvász Kálmán)

